

Essee

Samppanjaa, sekoituksia ja tavallisen huonoa musiikkia

Turun yliopiston englannin kielen professori Joel Kuortti täytti kesäkuussa 60 vuotta. Viisi kulttuurintutkijaa pureutuivat *Kulttuurintutkimus*-lehden entisen päätoimittajan tuotantoon. Joel Kuortille omistetuissa juhlaesseissa päädyttiin keskusteluun suomalaisen kulttuurintutkimuksen identiteetistä, halusta kuunnella toista, tavallisuudesta ja akateemisista pätkätöistä.

Mikko Lehtonen

Joel Kuortti ja suomalainen kulttuurintutkimus

Suomalaisesta kulttuurintutkimuksesta ei – kenties hieman yllättävästi – ole kokonaisesityksiä (ks. kuitenkin omaa väliyhteenvetoani Lehtonen 2004). Yhtä kaikki, suomalaisen kulttuurintutkimuksen laukaisseet kysymykset olivat paljolti samoja, jotka synnyttivät kult-

tuurintutkimuksen myös muissa länsimaissa. Kysymykset liittyivät modernisoitumiseen, traditioiden purkautumiseen, siihen mitä tapahtuu ”nyt.” Kuten vuonna 1986 ilmestyneen *Moderni/Postmoderni* -teoksen toimittajat (Kotkavirta ja Sironen 1986) sanoivat, oltiin ”nykyaikaa etsimässä.”

Mitkä olivat niitä tulkintakehikkoja, jotka vaikuttivat kulttuurintutkimuksen erityisen ”käännösversion” syntyyn Suomessa? Käynnissä oli monta eriaikaista, erinapaista ja eritahtista toisiinsa palautumatonta muutosta. Tässä niistä muutamia.

Kaupungistuminen ja teollistuminen olivat Suomessa tapahtuneet verraten äskettäin ja todella nopeasti. Osin tämän vuoksi talonpoikainen perintö oli edelleen vahvasti läsnä kulttuurissamme. Samalla porvariston ja työväestön ”kaksi kulttuuria” olivat kuitenkin alkaneet menettää merkitystään, ja niiden tilalle nousi uusia jäsenyysperustoja. Sivistyneistö oli meillä ollut valtiosivistyneistöä, ja kansansivistystraditio oli ollut vahva myös työväen kulttuurin piirissä. 1960-luvulta lähtien kulttuuris-moraalinen, yhteisöjä rakentava eetos alkoi kuitenkin kadottaa perustaansa. Työväenluokka poliittisine ja kulttuurisine instituutioineen alkoi hävitä näköpiiristä. Kaikista oli tulossa kuluttajia.

Näissä oloissa kulttuuri ei enää ollut

ratkaisu, vaan osa ongelmia. Se ei ollut yhteiskunnallisten ristiriitojen sovittaja, vaan yhä useammin yhteiskunnallisten kamppailujen nimenomainen näyttämö. Elettiin sotienjälkeistä vaan ei kulttuurisotien jälkeistä aikaa.

Samaan aikaan myös se, mitä ymmärrettiin kulttuurilla, muuttui nopeasti. Kulttuuri ei tarkoittanut enää pelkästään tai pääasiassa kansallista ja kosmopoliittista korkeakulttuuria, vaan myös (populaari)elokuvia, visuaalisuutta, muotia, elämäntapoja, markkinointia, mainontaa ja ylipäätään mediaa. Meillä oli paitsi hallitsevaa kulttuuria, nyt entistä näkyvämmiin myös vastakulttuureja ja alakulttuureja.

Kulttuurintutkimuksen synty Suomessa liittyi näihin eriaikaisiin ja omia logiikoitaan noudattaneisiin prosesseihin, joissa hädin tuskin muotoutumaan ehtinyt moderni sosiokulttuurinen maisema muuttui siksi myöhäismoderniksi tilaksi, jossa nykyään elämme. Kulttuurintutkimuksen orastava alue kantoi muassaan 1960-luvun lopun kulttuuriradikalismia ja siitä kehkeytyneiden yliopistoradikalismia ja naisliikkeen aineksia. Kulttuurintutkimuksen keskeisiin kysymyksiin kuului traditioiden ja nykyisyyden suhteen tutkailu. Uusi kenttä oli osa talouden, politiikan, kulttuurin ja moraalin raja-aitojen murentumista tai ainakin niiden siirtymistä paikoiltaan.

Se oli osa julkisen ja yksityisen, henkilökohtaisen ja poliittisen uutta sekoittumista, toisin sanoen osa kulttuurin alkavaa subjektivoitumista.

Kuvaan kuuluu myös Suomen intellektuaalisten keskusten muuttuminen 1970-luvulta nykypäivään. Kun anglo-amerikkalaiset virikkeet korvasivat saksalaisvaikutteet, merkitsi kulttuurintutkimus Frankfurtin vaihtumista Birminghamiin – ei kuitenkaan niin nopeasti ja mutkattomasti kuin nykytilanteesta voisi päätellä. Pohjoisesta periferiasta katsottiin 1980-luvun alussa samaan aikaan niin Saksaan kuin Britteihin saarille ja Yhdysvaltoihin. Mainittu *Moderni/Postmoderni* –kokoelma lähti liikkeelle Benjaminista ja Adornosta, mutta päättyi rapakon taakse Fredric Jamesoniin. Yhteiskuntatieteissä saksalaisia ajattelijoina luettiin ja suomennettiin pitkälle 1990-luvulle (Thomas Ziehe, Ulrich Beck ja muut), mutta humanistisissa tieteissä Saksa ei enää 1980-luvulla kuulunut intellektuaalisiin keskuksiin – reseptioestetiikkaa kenties luokun ottamatta.

Mutta onko kulttuurintutkimuksen poikkitieteellinen projekti kuluneina vuosina vakiintunut instituutioihin ja sellaisiin normaalitieteen paradigmoihin, joiden kritiikkinä se alun perin syntyi? Tähän suuntaan viittäisi se, että kulttuurintutkimus ei Suomessa ole vaikut-

tanut niinkään antidisiplinäärisenä kapinana tai uusien postdisiplinääristen oppi- ja tutkimusalojen muotoutumisena. Pikemminkin sen vaikutus on näkynyt disipliinien muuttumisena ikään kuin sisältä päin. Kulttuurintutkimus on toisin sanoen vaikuttanut meillä (kin) pikemminkin ihmistieteiden esityslistoihin kuin niiden järjestymismuotoon.

Yhtä kaikki suomalainen kulttuurintutkimus on kansainvälisestäkin verraten varsin vilkasta. Väestöpohjaan nähden joka toisena vuonna järjestettävät Kulttuurintutkimuksen päivät keräävät suorastaan hämmästyttävän (kolminumeroisen) määrän osanottajia – vailla minkäänlaista disiplinääristä pakkoa (vaiko ehkä juuri pakon puuttumisen vuoksi?). Kulttuurintutkimuksen seururan hallituksessa on tapahtunut jo muutama sukupolvenvaihdos. Nyt järjestää johtavat 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa syntyneet tohtoriopiskelijat.

Tämä on sitä ympäristöä, jossa Joel Kuortista kehkeytyi kulttuurintutkija. Hän ei poistunut kokonaan disiplinäärisistä kehikoista, mutta uudisti oppialaansa kulttuurintutkimuksen ja erityisesti jälkikolonialisen tutkimuksen tarjoamin eväin. Suomen intellektuaalisten keskuksien siirtymän myötä nimenomaan anglosaksisesta jälkikolonialisesta tutkimuksesta tuli aiempaa näky-

vämpää. Samalla Kuortti osallistui monitieteisen kulttuurintutkijoiden yhteisön rakentamiseen, mistä yksi näkyvä osoitus on hänen monivuotinen (2010–2014) päätoimittajakautensa *Kulttuurintutkimus*-lehdessä.

Vaan Joel Kuortti on kulttuurintutkija luontaisilta taipumuksiltaan. Yksi myöhäismodernin kulttuurin syvimpään juurtuneista ennakkokäsityksistä ja spontaaneista oletuksista on se, että kaikella inhimillisellä toiminnalla olisi oltava jokin päämäärä ja tarkoitus. Nykykapitalismin logiikka on instrumentaalista logiikkaa, joka ei siedä mitään sellaista, mikä ei ole hyödyllistä ja millä ei ole välittömästi mitattavaa arvoa. Mitä ikinä teemmekin – ajatteleme, ulkoilemme, uurastamme tai hypimme diskossa – meidän on oikeutettava tekemisemme hyödyn tuomioistuimen edessä. Suurin skandaali tälle logiikalle on ajatus siitä, että jotakin olisi olemassa vain tuota jotakin itseään ja sen mahdollisimman täydellistä itsetoteutusta varten, että siis elämässä olisi sellaisia ulottuvuuksia, joihin ei liity minkäänlaisia ajatuksia ulkoisista tarkoituksista tai päämääristä. Joel Kuortin paneutuminen esimerkiksi (huonoon?) musiikkiin tai hyviin viineihin ei tapahdu ulkoisen maineen ja kunnian saavuttamiseksi, vaan – kuten englanniksi se sanotaan – ”just for the hell of it.”

Kaisa Ilmonen

Joel Kuortin jälkikoloniaalinen ajattelu, diasporinen feminismi ja kokoava kulttuuriryö

Instrumentaalisen logiikan näkökulmasta myöskään yliopistolla ei ole yliopistosta itsestään juontuvia päämääriä. Yliopisto ei hyödyn näkökulmasta ole olemassa silkan ajattelemisen vuoksi, vaan tuottaakseen maistereita ja tohtoreita, jotka valmistuttuaan edistävät markkinoiden päämääriä. Bertolt Brechtin toive siitä, että ajattelusta tulisi ”todellista aistinautintoa,” on tälle logiikalle kuin toisesta galaksista. Kuortille ajattelu ja aistinautinnot sen sijaan kulkevat käsi kädessä. Kun hän kanta-kievarinsa 20-vuotiskronikassa listaa paikassa nauttimiaan samppanjoita, kertyy luettelolle mittaa 19 nimekkeen verran. ”Muidenkin tuottajien juomia on varmasti ollut, mutta nämä muistuvat mieleen,” historioitsija summaa (Kuortti 2023b, 17). Varsinainen amatööri siis, sanan aidossa merkityksessä!

Kirjoittaja on mediakulttuurin emeritusprofessori Tampereen yliopistosta. Hän on toimittanut yhdessä Joel Kuortin ja Olli Löytyn kanssa teoksen *Kolonialismin jäljet* (Gaudeamus 2007) sekä Joel Kuortin ja Miia Collanuksen kanssa kolmikon Tampereen kantapubin Bistro Tuulensuun 20-vuotisjuhlateoksen *Laatua poikkeaville* (2023).

Joel Kuortin työn merkitys jälkikoloniaaliselle kirjallisuudentutkimukselle Suomessa on valtava. Hän on tehnyt laajan ja kokoavan kulttuuriryön rakentaessaan verkostoja, kääntäessään klassikkotekstejä, nostaa esiin intialaisen naiskirjallisuuden tutkimusta ja diasporista feminismiä sekä muokattaessaan jälkikoloniaalista teoriakenttää suomen kielelle. Oma yliopistourani on alkanut juuri Joelin Postcolonial Network -verkostossa, jonka hän kokosi rakentaakseen yhteyksiä silloin nousevan tutkimuskentän tekijöiden välille Suomessa. Joelin tutkimustyön etiikkaa leimaakin pyrkimys kollegiaalisuuteen ja moninaisiin yhteyksiin: lähes jokaiseen hänen julkaisuunsa sisältyy iso joukko kiitoksia hänen ympärillään oleville henkilöille. Joel huomaa ja huomioi tutkimus- ja keskusteluyhteisönsä ja tunnustaa tiedon dialogisen luonteen.

Joel Kuortin kollegiaalisuus ja huomioisuus näkyvät hänen jälkikoloniaalisessa työssään haluna kuunnella toista. Teoksensa *Tense Past, Tense Present: Women Writing in English* (2003) esi-

puheessa Joel puhuu halustaan kuunnella, keskustella ja antaa tilaa englanniksi kirjoittavien intialaistaustaisten kirjailijoiden äänelle. Hän ei pyri ottamaan itselleen hegemonisen tietäjän positiota. Feministisen tietämisen etiikan mukaisesti Joel reflektoi omaa positiotaan tutkijana ja pyrkii luomaan foorumin toisenlaisille tietämisen ja luovuuden muodoille. Teoksessa Joel haastatlee lukuisia intialaisia naiskirjailijoita ja pohtii samalla intialaista feminismiä ja sen eri muotoja. Teosta edelsi myös toinen kirja *Indian Women's Writing in English: A Bibliography* (2002), joka on valtava pohjatyo intialaisen naiskirjallisuuden tutkimuksessa. Teos on antologia 444:stä intialaisesta naiskirjailijasta ja heidän teoksistaan. Kyseessä on tietä raivaava perustutkimus, joka osoittaa hänen sitoutumisensa intialaisen naiskirjallisuuden tutkimukseen.

Joel Kuortin englanniksi julkaisema – sekä intialaista sekä intialaisen diasporan kirjallisuutta käsittelevä – tutkimuskenttä on laaja. Hän on toimittanut intialaisten naisnovellistien tutkimusta käsittelevän kokoelman *Indian Women's Short Fiction* (Mittapalli & Kuortti 2007) ja julkaissut monografian *Writing Imagined Diasporas: South Asian Women Reshaping North American Identity* (2007d). Manju Kapur -bibliografian *Manju Kapur, the Intian Novelist: A*

Bibliography Joel laati vuonna 2017 (Kuortti 2017). Näiden lisäksi hän on keskittynyt pohtimaan transkulttuuriteoriaa ja transnationaalisuutta, joista kertovat toimitetut teokset *Changing Worlds: Changing Nations: The Concept of Nation in the Transnational Era* (Kuortti & Dhiwedi 2012) sekä *Transculturation and Aesthetics* (Kuortti 2015). Teoksista näkyy kulttuurintutkijan laaja jälkikolonialinen tiedonintressi. Vaikka Salman Rushdien teokset ja Rushdie-tutkimus ovat olleet Joelille läheisiä, eivät ne ole olleet ainoita hänen kiinnostuksensa kohteita.

Englanniksi julkaistun tutkimuksen lisäksi Joel Kuortin uraa leimaa pyrkimys jälkikolonialisen tiedon tuottamiseen suomen kielellä sekä tutkimuskentän klassikkoteosten kääntämiseen. Joel Kuortin suomenkielisten tekstien merkitys opetuksessa on ollut valtava. Hän on esitellyt ja tehnyt saavutettavaksi jälkikolonialista tutkimusta hyvin monenlaisille lukijoille. Suomenkielisessä työssään Joel Kuortti on korostanut termiä jälkikolonialismi postkolonialismin sijaan, sillä siinä etuliite ”jälki” ”viittaa samalla kolonialismin jälkiin – siihen, että siirtymä valloitetun maan asemasta itsenäisyyteen ei suinkaan ole tarkoittanut vain vanhan korvaamista uudella” (Kuortti 2007a, 13). Lisäksi hän on suomenkielisissä teks-

teissään korostanut, Robert Youngin tapaan, jälkikolonialisuuden olevan nimenomaan poliittisesti optimistinen projekti, eli dynaaminen ja muutokseen pyrkivä tutkimussuuntaus. (Ks. Kuortti 2007a ja Kuortti 2007b.)

Joel Kuortin jälkikolonialisen tutkimuksen kestävyyttä kasvattavat siihen upotetut määritelmät ja termikäännökset. Hänen tekstinsä eivät ole puolianglistista termihuttua, jota liian usein näkee erilaisissa kirjallisuuden- ja kulttuurintutkimuksellisissa teksteissä. Joelin teksteissä termejä kuten esittämisvalta, omavoimaistaminen, maapalloistuva tai olemusajattelu ei korvata totutuilla lainasanoilla. Hänen artikkeleistaan muotoutuu kieli suomalaiselle jälkikolonialiselle tutkimukselle. Useita kansainvälisiä tekstejä yhdistämällä Joel on luonut koko jälkikolonialiselle tutkimuskentälle suomenkielisen määrittelyn, jonka lainaan tässä koko pituudeltaan:

Jälkikolonialismi on yhteiskuntaa kriittisesti tarkasteleva teoria, joka kuvaa ennen kaikkea niitä vaikutuksia, joita eurooppalaisella kolonialismilla on ollut ja yhä on maailman eri kansojen taloudelliselle, kulttuuriselle, sosiaaliselle ja psyykkiselle elämälle niin entisissä siirtomaissa ja siirtomaavaloissa kuin muissakin maailman osissa. Se ei kuitenkaan historiallisesti rajoitu vain kolonialistisia rakenteista

purkaneisiin, yhä keskeneräisiin dekolonisaation prosesseihin ja kolonialismin jälkeiseen aikaan, vaan se tarkastelee kriittisesti myös kolonialismin aikaa. Jälkikolonialinen teoria on poliittisesti motivoitunutta. Siinä kiinnitetään huomiota niihin uuskolonialisiin toimintamuotoihin, joilla uusi maailmanjärjestys on muodostunut. Lisäksi analysoidaan keinoja, joilla voi asettaa kyseenalaisiksi kolonialistisen ja imperialistisen perinnön välittämät rakenteet, jotka ovat rasistisia, sukupuolittuneita tai poliittisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti eriarvoistavia. (Kuortti 2007a, 12.)

Jälkikolonialisen teorian suomenkieliselle ilmaisulle Joel Kuortin käännöstyöllä on ollut perustavanlaatuinen merkitys. Se on ollut kulttuurityötä, jonka arvoa voimme arvioida vasta seuraavassa sukupolvessa. Vastapaino on julkaissut suomeksi Joelin kääntämät Paulo Freiren *Sorrettujen pedagogiikan* (2005/1970) sekä Benedict Andersonin teoksen *Kuvitelut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua* (2007/1983). Joel Kuortin, Mikko Lehtosen ja Olli Löytyn toimittamaan ja Gaudeamuksen julkaisemaan teokseen *Kolonialismin jäljet: Keskustat, periferiat ja Suomi* (2007) Joel on kääntänyt jälkikolonialisen teorian klassikkotekstejä, mm. Edward Saidin ja Avtar Brahinin artikkelit.

Osa Joel Kuortin jälkikoloniaalista työtä on hänen kokoava (moni)kulttuurityönsä. Joel on laatinut lukuisia sanastoja, biografiaita, bibliografioita, luetteiloita, koonteja ja listauksia. Esimerkiksi Andersonin *Kuvitellut yhteisöt* käännökseen on liitetty julkaisutietoineen 36:n nimekkeen listaus kaikille eri kielille teoksesta tehdyistä käännöksistä. Joelin listaus antaa kuvan tiedon leväämisen ja ylijärjestyksen liikkeitä. *Kolonialismin jäljet* -teokseen hän on sen sijaan koonnut bibliografiaksi valtavan määrän suomen kielellä kirjoitettua tutkimuskirjallisuutta ja antanut näin huomiota ja näkyvyyttä suomalaisille tutkijoille ja jälkikoloniaaliselle tutkimusyhteisölle. Kansainvälisesti Joelin kokoomat intialaiset naiskirjallisuuden bibliografiat ovat vertaansa vailla. Toisaalta hän on liittänyt artikkeleihinsa sanastoja, jotka laajentavat tekstien painoarvoa: ne määrittelevät ja suomentavat liukkaita tai suhmuraisia termejä. Esimerkiksi artikkeliinsa ”Jälkikoloniaalisen teorian mahdollisuuksista” (2007b) hän liittää, luetteloi ja määrittelee jälkikoloniaalisessa tutkimuksessa usein käytettyjä termejä strategisesta essentialismista kontrapunktiseen luentaan.

Joelin työn eetos on yhteisöllistä, reflektiivistä, määrittelevää ja kokoavaa monikulttuurista tutkimusta, ja olen syvästi kiitollinen siitä, että olen saanut

työskennellä hänen vierellään, vaikutuspiirissään, hankkeissaan ja verkostoissaan.

Kirjoittaja on Turun yliopiston yleisen kirjallisuustieteen yliopistonlehtori ja vähemmistökirjallisuuden tutkimuksen dosentti, joka on oppinut Joel Kuortilta paljon. Hän on toimittanut yhdessä Joel Kuortin kanssa teoksen *Thinking with the Familiar in Contemporary Literature and Culture "Out of the Ordinary"* (Brill 2020).

Jopi Nyman

Rushdie-tutkimuksesta kulttuurisen hybriditeetin kysymyksiin

Naiskirjallisuuden ohella Intian englanninkielisen kirjallisuuden tutkimuksen alalla Joel Kuortin erityisosaaminen korostuu hänen laajassa Rushdie-tutkimuksessaan sekä kulttuurisen hybriditeetin tutkimuksessa. Joel Kuortin opinäytetyöt tarkastelevat Salman Rushdieta ilmiönä sekä tekstuaalisten maailmojen tuottajana jo pro gradu -tutkielmasta (Kuortti 1992) lähtien. Hänen lissensiaatintutkimukseensa pohjautuva *Place of the Sacred: The Rhetoric of The Satanic Verse Affair* (Kuortti 1997) tarkasteli Rushdien kohutun teoksen vas-

taanoton piirteitä, joissa teosta arvottava diskurssi asetetaan retoriseen tarkasteluun pyhän ja profaanin ristiriitana, jossa osapuolten argumentit ovat samankaltaiset, mutta käsitteiden merkitykset eroavaiset. Kuortin väitöskirja *Fictions to Live In: Narration as an Argument of Fiction in Salman Rushdie's Novels* (Kuortti 1998) tarkastelee Rushdien kuutta ensimmäistä romaania narratologiaa ja jälkikoloniaalista teoriaa yhdistelevästä näkökulmasta. Kuortin (1998, 13) keskeisen väitteen mukaan Rushdien teoksissa fiktio tuottaa todellisuutta (tietoa) ja tieto osoittautuu fiktioksi, ja kumpainenkin tulee sijoittaa eettiseen viitekehykseen. Rushdien tavoitteena on haastaa yksioikoiset ideologiat erilaisten lineaarista ajattelua ja kirjoittamista haastavien strategioiden avulla. Näitä ovat muun muassa moniäänisyys ja intertekstuaalisuus, joiden merkitys Kuortin tavalle lähestyä kirjallisia tekstejä on aivan keskeistä. Kuortin tarkastelemat ilmiöt sijoittuvat kulttuurien väliselle vyöhykkeelle, jossa merkitykset ovat häilyviä ja toisiinsa sekoittuvia. Tämä näkyy Rushdien teksteissä usein kielellisinä koodin vaihtoina, kielipeleinä, viittauksina uskontoon, eri kansojen kirjallisuuteen, populaarimusiikkiin sekä elokuvaan.

Teoreettisesti Kuortin varhaistuotanto sijoittuu 1990-luvun postmoder-

nistiseen kielelliseen käänteeseen ja jälkistrukturalismiin. Väitöskirjan lähdeluettelossa korostuvat erityisesti Jacques Derrida, Michel Foucault ja Jean-François Lyotard, joiden ajattelua 1990-luvun alussa Kuortin opiskeluaikanaan Tampereen yliopiston englantilaisessa filologiassa esittelivät siellä tuolloin toimineet ja myöhemmin Britaniaan professoreiksi palanneet Nicholas Royle (myöhemmin Sussex) ja Andrew Bennett (myöhemmin Bristol). Kuortin retorisessa metodissa (’fiktio on tietoa, tieto on fiktiota’) on kiastisuudessaan havaittavissa hänen edesmenneen ohjaajansa professori Ralf Norrmanin vaikutusta. Jälkikoloniaaliseen kehykseen väitöskirja asettuu ajatuksessaan kertomusten eettisestä tavoitteesta, jossa kulttuurien ja katsomusten välisen ymmärryksen lisääminen on tärkeää.

Uran myötä Joel Kuortista on tullut yksi kansainvälisesti tunnetuimmista Rushdie-tutkijoista, ja hänen asiantuntemuksensa osana ei voi jättää mainitsematta laajaa ja kattavaa Rushdien varhaisemman tuotannon, kritiikin ja tutkimuksen bibliografiaa (1997b). Kuortin merkitys näkyy myös hänen roolissaan keskeisimmissä Rushdieta ja hänen merkitystään tarkastelevissa Cambridge University Pressin julkaisemisissa kokoomateoksissa. Kuortin artikkelit tarkastelevat *Saatanallisia säkeitä*

(2007c) sekä Rushdien intertekstuaalisuutta (2023a), ja ne ovat kestäviä aihealueiden perustekstejä. Artikkeliansa ohella hän on toimittanut useita Rushdieta käsitteleviä kansainvälisiä artikkelikokoelmia (Mittapalli & Kuortti 2003a; 2003b; Kuortti 2014). Rushdien monien teosten ohella Kuortti on tarkastellut analyysissään laajasti myös muita medioituneeseen kirjailijaan liittyviä teemoja kuten Rushdien parisuhteen kulttuurisia merkityksiä mediaaineiston valossa (Valovirta & Kuortti 2016) sekä elokuvasovituksia (Mendes & Kuortti 2017).

Kuortin 2000-luvun tutkimuksissa on havaittavissa teoreettista siirtymää, mistä kertoo pohjois-amerikkalaista intialaista siirtolais- ja diasporakirjallisuutta tarkasteleva monografia *Writing Imagined Diasporas: South Asian Women Reshaping North American Identity* (2007d). Teoreettiseen käsitteistöön ilmestyvät vahvemmassa kulttuurisesta kontekstoinnista kertovat Benedict Anderson, Avrar Brah, Stuart Hall ja Pnina Werbner, joiden avulla tarkastellaan identiteettien muutosta ja vaihtelua. Jälkikoloniaalinen katse kääntyy vahvemmin länsimaihin ja niiden yhteenkietoutuneisuuteen muun maailman kanssa. Aiemman tutkimuksen kiinnostus kulttuurien sekoittumiseen ja tekstien polyfonisuuteen on edelleen

läsnä, mutta teoreettisesti mukaan tulevat transnationaalisuuden, transkulttuurisuuden ja hybriditeetin diskurssit, joiden avulla avataan kulttuurien kohtaamisesta kertovia tekstejä ja niiden merkityksiä. Erityisesti kulttuuriseen sekoittumiseen ja hybridisoitumiseen liittyvät ilmiöt nousevat Kuortin kiinnostuksen kohteiksi (ks. Kuortti & Nyman 2007. Tästä kertovat edellä mainittuun monografiaan (2007) sisältyvät analyysit Jhumpa Lahirin novellien tavasta tematisoida kulttuurista kääntämistä vieraan kulttuurin esineistön kautta tai Sujata Massey’n dekkarien kulttuurien välissä toimivasta amerikanjapanilaisesta etsivästä.

Hybriditeettitutkimusta Kuortti on vienyt eteenpäin myös aivan tuoreimmassa tutkimuksessaan, jossa hän perehtynyt muun muassa käsitteistön historialliseen etymologiaan ja sen muotoutumiseen eri ajattelijoidella (ks. Kuortti, Nyman & Ghasemi 2024). Muutos ei ole kuitenkaan radikaali eikä kyseenalaisista aiemman tutkimuksen tuloksia, sillä tarkentuvan termistön myötä esimerkiksi jo väitöskirjassa tarkasteltua Rushdien teosten kuvaamaa hirviömäisyyttä on mahdollista tarkastella eri näkökulmista. Usein Kuortin tuotannossa ilmevä ajatus ambivalenssista sekä kielen ja kontekstien moninaisuudesta näyttäisikin olevan osa hänen kirjallisuuskäsi-

tystään, jossa tekstien maailmat ovat rajattomia ja toisiinsa jatkuvasti liukuvia.

Joelin pitkäaikainen kontribuutio tutkimusalalleen kertoo vahvasta kutsumuksesta tieteeseen ja aidosta halusta tehdä usein marginaalisina pidetty kirjallisuudet näkyviksi. Häntä voi pitää tiedeyhteisön tukipilarina, jonka tutki-juus edustaa perinteistä sivistysyliopisto-
toa parhaimmillaan.

Kirjoittaja on Itä-Suomen yliopiston englannin kielen ja kulttuurin professori. Hän on kirjoittanut yhdessä Joel Kuortin ja Mehdi Ghasemin kanssa teoksen *Engagements with Hybridity in Literature: An Introduction* (Routledge 2024).

Elina Valovirta

Akateemista elämää

Yliopisto on monelle sen työntekijälle rakas, silloinkin kun yliopisto ei tunnu rakastavan heitä takaisin, saati tarjoavan töitä. Silti yliopistoon sitoudutaan vuosikausiksi vailla pysyviä uranäkymiä tai lupaavaa menestystarinaa. Joel Kuortin poikkeuksellinen sitoutuminen yliopistoon, yli kaksikymmentä vuotta eri nimikkeillä ja myös niitä ilman, palkittiin viimein vuonna 2010, kun hänet valittiin Turun yliopiston englannin kielen pro-

fessuuriin. Prekaariuden kokemus ajoi hänet myös edunvalvontaan, ensin Tampereella ja sitten Turussa: hän on Professoriliiton aktiivijäsen sekä JUKOn luottamusmies. Yliopistoon sitoutumisesta kertoo myös Joelin kiinnostus yliopistosta kerrottavia tarinoita kohtaan. *Akateemi*-lehdessä julkaistiin yhteensä 125 yliopistoihteista kirjallisuutta käsittelevää kolumnia, joista ison osan hän koki kirjaksi *Yliopistoon!* (Kuortti 2013). Pätkätyön historia ei poistu työntekijästä, vaikka hän vihreälle oksalle pääsikin. Siksikin yliopisto on jatkuva tarinoiden lähde sekä trauma, jota pitää käsitellä ja josta pitää keskustella. Keskustelut jatkuvat.

Kirjoittaja on Turun yliopiston englannin kielen yliopistonlehtori ja Itä-Suomen yliopiston dosentti. Hän on ollut yli kymmenen vuoden ajan Joel Kuortin työtoveri ja yhteisen Steam-tietovisajoukkueen varakapteeni.

Janne Korkka

Tavallisuus

Joel Kuortin johtama tutkimusprojekti ”Tavallisuudesta poikkeavaa: Tuttuuden haastaminen englanninkielisessä kirjallisuudessa” työskenteli Suomen Akatemian rahoittamana vuosina 2014–2017.

Projektin ydinjoukossa työskentelivät Joel Kuortin lisäksi Turun yliopiston englannin kielen oppiaineesta Janne Korkka ja Elina Valovirta ja yleisen kirjallisuustieteen oppiaineesta Kaisa Ilmonen, kaikki tämän esseen kirjoittajia. Kirjallisuudentutkijoina olemme kaikki eri tavoin jälkikolonialistisen kirjallisuuden ja teorian kasvatteja, ja olimme pohdineet toiseuden tarkastelua ja kohtaamista Intian, Karibian ja Kanadan englanninkielisissä kirjallisuusperinteissä. Olimme havainneet jälkikolonialistisen katseen voivan tuottaa myös kaavamais-
ta, toisteista tietoa toiseudesta, ja pohdimme, mihin meidän pitäisi kääntää katseemme nähdäksemme toisin. Projektin ydinajatus löytyi sen englanninkielisen nimen *Out of the Ordinary* innosettua jäseniä ajattelemaan uudella tavalla. Jos toiseuden tarkastelu yhä uudelleen nostaa vierauden eksotiikan katseiden keskipisteeksi, mitä tapahtuu, jos käännämme katseemme toisesta kohti tuttua ja tavallista? Miltä maailma näyttää, jos sitä tarkastelee niiden asioiden kautta, joita ei pidetä vieraina ja eksoottisina, vaan jotka eivät herätä huomiota ja jotka sivuutetaan jo muka valmiiksi tiedettyinä? Projektin englanninkieliseen nimeen *Out of the Ordinary: Challenging Commonplace Concepts in Anglophone Literature* sisältyy ajatus tavallisen vieraannuttamisesta: uusi tieto nousee ta-

vallisesta – out of the ordinary – ja kertoo myös toiseudesta, joka on rajattu tavallisen ulkopuolelle – out of the ordinary. Vieraus ja tavallisuus eivät ole toistensa vastakohtia, vaan ne kietoutuvat yhteen: jos kuvittelemme toisen tai tavallisen aina samanlaisiksi ja toisistaan erillisiksi, emme ymmärrä kunnolla kumpaakaan. Kun kyseenalaistamme itsellemme tutun ja tavallisen, voimme luoda uutta tietoa myös toiseudesta.

Tavallisuudesta poikkeavaa -projekti keskittyi tiiviiseen yhteistyöhön kansainvälisten kumppanien kanssa. Emme tavoitelleet suuren konferenssin järjestämistä, vaan keskityimme työpajoihin, joissa työstimme projektin jäsenten tutkimusjulkaisuja. Turun yliopistossa järjestetyissä työpajoissa vierailivat Lisa Marchi (Trento), John McLeod (Leeds), Ana Cristina Mendes (Lissabon) ja Jopi Nyman (Itä-Suomen yliopisto). Projektin turkulaiset jäsenet vierailivat työpajoissa Trenton ja Lissabonin yliopistoissa ja viettivät yhteisen tutkimusjakson Turun yliopistosäätiön residenssi Villa Tammekannissa Tartossa.

Projektin työ huipentui toimitettuun teokseen *Thinking with the Familiar in Contemporary Literature and Culture "Out of the Ordinary"* (Kuortti, Ilmonen, Valovirta & Korkka 2019). Teoksen kirjoittajiin kuuluvat edellä mainittujen yhteistyökumppanien lisäksi Tabish Khair

(Århus), Leena-Maija Rossi (Lapin yliopisto) ja Elina Siltanen (Turku). Teos käsittelee tavallisuuden ja tavallisen elämän muutospotentiaalia englanninkielisessä nykykirjallisuudessa ja -kulttuurissa kysyen, mitä tavallisuus kätkee, heijastelee tai rajaa ulkopuolelleen? Toril Moin (2017, 211) mukaan paras kirjallisuus pakottaa meidät kiinnittämään huomiota siihen, mitä pidämme itsestään selvänä. *Out of the Ordinary* -kirjamme keskittyykin siihen, mitä on pidetty tavallisena, tunnettuna, itsestään selvänä ja kaavamaisena. Kirjoittajien käsittelemiin aiheisiin kuuluvat mm. diasporinen keittiö, lemmikkieläinten adoptiokertomukset, tavallisuuden intersektionaalisuus, preeriakirjallisuus, romanssikertomukset ja ostoskeskukset runoudessa. Teos tarkastelee tapoja, joilla tavallisuutta tuotetaan kulttuurisissa kohtaamisissa ja miten arkipäiväisyyden kautta voidaan tarkastella vierautta, outoutta tai erilaisia kohtaamisia. Kirja pohtii tavallisuuden ja vierauden suhdetta huomaamattomissa ja näkymättömissä asioissa, ei vastakohtina vaan jatkumona. Teoksen keskeinen väite on, että tavallisuuden vieraannuttaminen mahdollistaa lukijoiden eettisen kohtaamisen toiseuden kanssa. Näissä kohtaamisissa sekä tavallisen että sen ulkopuolelle asetetun kanssa kumpuaa uusia tiedon tuottamisen tapoja.

Projektin rahoitus päättyi vuoden 2017 lopussa, mutta sen työ kantaa satoa edelleen. Pääyhteistyökumppanimme John McLeod vihittiin Turun yliopiston kunniatohtoriksi vuonna 2022 osin projektimme kanssa tehdyn yhteistyön ansiosta. Läheinen yhteistyö opetti projektin jäsenille uusia tapoja tarkastella tilaa, aikaa ja valtaa, joiden parissa monen työ edelleen jatkuu. Kun otimme tavallisuuden tutkimuskohteeksi, tuli katseen kääntämisestä aiemmin huomaamattomaan, siihen, mikä on Michel de Certeau'n (2013, 144) sanoin ”näkyvyyden tuolla puolen” meille myös pysyvä tekemisen ja lukemisen tapa.

Kirjoittaja on Turun yliopiston englannin kielen yliopistonlehtori. Hän on toiminut yhdessä Joel Kuortin kanssa teoksen *Thinking with the Familiar in Contemporary Literature and Culture "Out of the Ordinary"* (Brill 2020). Hän on myös Steam-tietovisajoukkueen kirjuri.

KIRJALLISUUS

Andersson, Benedict (2007/1983) *Kuvitellut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino.

de Certeau, Michel (2013/1980) *Arkipäivän kekseliäisyys 1: Tekemisen tavat*. Tampere: Niin & näin.

Freire, Paulo (2005/1970) *Sorrettujen pedagogiikka*. Suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino.

Kotkavirta, Jussi & Esa Sironen (toim.) (1986) *Moderni/postmoderni: Lähtökohtia keskusteluun*. S.l.: Tutkijaliitto.

Kuortti, Joel (1992) *Naming the Problem: Salman Rushdie and The Satanic Verses*. Englantilaisen

filologian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kuortti, Joel (1997a) *Place of the Sacred: The Rhetoric of The Satanic Verses Affair*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Kuortti, Joel (1997b) *The Salman Rushdie Bibliography: A Bibliography of Salman Rushdie's Work and Rushdie Criticism*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Kuortti, Joel (1998) *Fictions to Live In: Narration as an Argument of Fiction in Salman Rushdie's Novels*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Kuortti, Joel (2002) *Indian Women's Writing in English: A Bibliography*. Jaipur: Rawat Publications.

Kuortti, Joel (2003) *Tense Past, Tense Present: Women Writing in English*. Kolkata: Bhatkal & Sen.

Kuortti, Joel (2007a) Jälkikoloniaalisia käännöksiä. Teoksessa Joel Kuortti, Mikko Lehtonen ja Olli Löytty (toim.) *Kolonialismin jäljet: Keskustat, periferiat ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 11–26.

Kuortti, Joel (2007b) Jälkikoloniaalisen teorian mahdollisuuksista. Teoksessa Erkki Vainikkala & Henna Mikkola (toim.) *Nyky aika kulttuurintutkimuksessa*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus, 145–175.

Kuortti, Joel (2007c) The Satanic Verses: “To Be Born Again, First You Have to Die.” Teoksessa Abdulrazak Gurnah (toim.) *The Cambridge Companion to Salman Rushdie*. Cambridge: Cambridge University Press, 125–138.

Kuortti, Joel (2007d) *Writing Imagined Diasporas: South Asian Women Reshaping North American Identity*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.

Kuortti, Joel (2013) *Yliopistoon! – Kaunokirjallisia kuvauksia akateemisesta maailmasta*. Helsinki: Gaudeamus.

Kuortti, Joel (2017) *Manju Kapur, the Intian Novelist: A Bibliography*. New Delhi: Prestige Books International.

Kuortti, Joel (2023a) Salman Rushdie and intertextuality. Teoksessa Florian Stadler (toim.) *Salman Rushdie in Context*. Cambridge: Cambridge University Press, 94–104.

Kuortti, Joel (2023b) Tuulensuun keidas. Teoksessa Miia Collanus, Joel Kuortti ja Mikko Lehtonen (toim.) *Laatua poikkeaville: Gastropub Tuulensuun ensimmäiset 20 vuotta*. Tampere: Joel Kuortti, 17–22.

Kuortti, Joel (toim.) (2014) *Midnight's Children*. Ipswich, Massachusetts: Salem Press.

Kuortti, Joel (toim.) (2015) *Transcuration and Aesthetics: Ambivalence, Power, and Literature*. Amsterdam: Rodopi.

Kuortti, Joel & Dwivedi, Prakash Om (toim.) (2012) *Changing Worlds Changing Nations: The Concept of Nation in the Transnational Era*. Jaipur: Rawat Publications.

Kuortti, Joel, Ilmonen, Kaisa, Valovirta, Elina & Korhka, Janne (toim.) (2019) *Out of the Ordinary: Thinking with the Familiar in Contemporary Literature and Culture*. Leiden: Brill.

Kuortti, Joel & Nyman, Jopi (toim.) (2007) *Reconstructing Hybridity: Post-Colonial Studies in Transition*. Amsterdam: Rodopi.

Kuortti, Joel, Nyman, Jopi & Ghasemi, Mehdi (2024) *Engagements with Hybridity in Literature: An Introduction*. Abingdon: Routledge.

Lehtonen, Mikko (2004) Mennyt ja tuleva nykyisyydessä: Pikasilmäys suomalaiseseen kulttuurintutkimukseen. *Kulttuurintutkimus* 21(1), 52–60.

Mendes, Ana Cristina & Kuortti, Joel (2017) Padma or No Padma: Audience in the adaptations of *Midnight's Children*. *Journal of Commonwealth Literature* 52 (3), 501–518. <https://doi.org/10.1177/0021989416671>

Mittapalli, Rajeshwar & Kuortti, Joel (toim.) (2003a) *Salman Rushdie: New Critical Insights. Vol. 1*. New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors.

Mittapalli, Rajeshwar & Kuortti, Joel (toim.) (2003b) *Salman Rushdie: New Critical Insights. Vol. 2*. New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors.

Mittapalli, Rajeswar & Kuortti, Joel (toim.) (2007) *Indian Women's Short Fiction*. New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors.

Moi, Toril (2017) *Revolution of the Ordinary: Literary Studies after Wittgenstein, Austin, and Cavell*. Chicago: University of Chicago Press.

Valovirta, Elina & Kuortti, Joel (2016) Losing one's illusions: Affective sense-making in Salman Rushdie's Joseph Anton and the popular media. *Anglia* 134, 491–505. <https://doi.org/10.1515/ang-2016-0051>

Tabula gratulatoria löytyy *Kulttuurintutkimuksen* Journal.fi-sivulta: journal.fi/kulttuurintutkimus

Joel Kuortti

- Englannin kielen professori Turun yliopistossa, laitoksen johtaja 2012–2017. Työkennellyt lisäksi Jyväskylän yliopistossa 2007–2008, Vaasan yliopistossa 2008–2009 ja Tampereen yliopistossa 1992–2003.
- Syntynyt 3. heinäkuuta 1963 Tampereella.
- Väitteli tohtoriksi englantilaisen filologian oppiaineesta Tampereen yliopistosta vuonna 1998 väitöskirjalla *Fictions to Live In: Narration as an Argument of Fiction in Salman Rushdie's Novels*.
- Sai dosentin arvon Jyväskylän yliopistosta vuonna 2005.
- *Kulttuurintutkimus*-lehden päätoimittaja vuosina 2010–2013.
- Tutkimusintressejä postkoloniaalinen teoria, transnationaalisuus, diasporat, Intian englanninkielinen kirjallisuus ja Salman Rushdien tuotanto.
- Kääntänyt suomeksi Benedict Andersonin teoksen *Kuvitellut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua* (Vastapaino 2017; alkuteos *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*), Paulo Freiren teoksen *Sorrettujen pedagogiikka* (Vastapaino 2016; alkuteos *The Pedagogy of the Oppressed*) ja Andrew Blaken teoksen *Harry Potterin ilmestys: Lastenkirjallisuus globalisoituvassa maailmassa* (Vastapaino 2004; alkuteos *The Irresistible Rise of Harry Potter: Kid-lit in a Globalised World*).